

УДК 327.7

ПОЛІТИКА РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО АГРЕСІЇ РОСІЇ В УКРАЇНІ

Михалюк Н.Ю.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті висвітлено основні положення політики Ради Європи щодо підтримки України у питанні російської агресії. Виявлено підтримку України у питанні анексії Криму, розвитку сепаратистських настроїв та бойових дій у Донецькій та Луганській областях. Розглянуто основні заяви та декларації Ради Європи, країн-членів організації. Проаналізовано міжнародні наслідки дій Російської Федерації. Зосереджено увагу на спільних діях України та РЄ щодо єдиної реакції світової спільноти на недопустиму політику РФ.

Ключові слова: політика Ради Європи, агресія Росії, анексія, війна, ПАРЕ, КМРЕ, України.

Постановка наукової проблеми. Необгрунтована та неочікувана агресія Російської Федерації проти України вимагає консолідації світового співтовариства задля вироблення спільного плану дій щодо єдиної реакції на таку діяльність. Адже України є безпосереднім сусідом Європейського Союзу межуючи з 4 країнами, що означає прямі загрози для Європи. Активним гравцем у підтримці та допомозі Україні у сфері міжнародного засудження та створення необхідного законодавчого поля щодо агресії РФ є Рада Європи, яка із перших днів висловлює своє незадоволення діями РФ, засуджує їх та усіми силами намагається підтримати Україну. Використано усі органи впливу РЄ, такі як ПАРЕ, КМРЕ, Європейський суд з прав людини, які одногослоно засудили активну агресію Російської федерації.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням аналізу та дослідження проблеми російської агресії приділяється значна увага як в Україні, так і за кордоном. Активно даним питанням займаються міжнародні організації, наприклад РЄ, ООН, експерти та експертні групи при таких організаціях, науковці, громадські діячі. На нашу думку, значний вклад у аналітичну діяльність здійснили вітчизняні науковці В. Василенко, В. Горбуліна, О. Литвиненко, С. Пірожков та закордонні експерти Б. Бузан, П. Вільямс, А. Колінз, Р. Розенкранц, К. Боровий.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження активної фази та наслідків агресії Російської Федерації проти України. Для досягнення поставленої мети поставлено наступні завдання: дослідити основні етапи агресії Російської Федерації, проаналізувати реакцію Ради Європи та діяльність щодо підтримки України.

Виклад основного матеріалу. Події 2014 року в Україні стали переломним моментом у практично всіх сферах співпраці Європи, України, Росії та інших країн світового співтовариства. Причиною цього стала неправомірна, агресивна політика Кремля щодо анексії частини території України, зокрема Криму, та ініціація сепаратистських рухів на сході держави, створення та підтримка бойовиків. Діяльність Росії не обмежується лише деклараціями та заявами. Вона проявляється також у відкритому забезпеченні бойовиків ресурсами через «гуманітарні конвої», активній військовій діяльності кадрових офіцерів та строкових солдат безпосередньо у сутичках, навчаннях місцевих жителів та ін. Самостійно протистояти російській військовій машині Україна не може через неефективну роботу армійсько-

го керівництва протягом усіх років незалежності, через неочікуваність таких дій з боку агресивного сусіда та через значно меншу військову міць, яка проявляється у значно меншому кількісному та якісному складу збройних сил.

Необхідною є підтримка партнерів та союзників України на світовій арені, які розуміють неприпустимість таких дій Росії та вбачають потенційні загрози від такої діяльності для власних інтересів. Активну міжнародну, політичну та дипломатичну підтримку Україні надає Рада Європи.

Під час позачергового засідання Комітету міністрів РЄ, яке відбулось 26 лютого 2014 р., було обговорено політичну ситуацію в Україні та розглянуто можливості допомоги, яку може надати РЄ в цьому контексті. Висловлюючи свою солідарність з Україною, Комітет міністрів наголосив на важливості підтримки зусиль задля досягнення політичного врегулювання в країні. Уряди 47 країн-членів Організації закликали до мирного врегулювання та наголосили на повній повазі принципу територіальної цілісності, єдності та незалежності України [1]. Того ж дня, депутати ПАРЕ висловили свою солідарність з Україною та її народом і підкреслили важливість збереження зусиль «по досягненню політичного рішення в країні в умовах демократії» [2].

В. о. Міністра закордонних справ України А. Дециця, обговорюючи актуальні питання внутрішньополітичної ситуації в Україні та співробітництва України з РЄ з метою врегулювання ситуації з Генеральним секретарем РЄ Т. Ягланом 2 березня 2014 р., наголосив на важливості недопущення порушення територіальної цілісності та суверенітету України, зокрема, «з огляду на військову присутність одного з членів Організації на території нашої держави» [3]. А. Дециця окремо привернув увагу Генерального секретаря РЄ до ухвалення 2 березня 2014 р. ВРУ двох постанов. Так у постанові ВРУ «Про Заяву Верховної Ради України» наголошується, що Україна «є суверенна, незалежна держава, з цілісною, недоторканою територією, а будь-яке військове втручання у внутрішні справи держави є неприпустимим». Тому, Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України, на територію якої поширюється дія Конституції України та законів України, а неприпустимість територіальних претензій до України закріплена та гарантована Будапештським меморандумом 1994 року, Договором про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 р. Дотримуючись принципів європейської демократії

«Україна гарантує захист основоположних прав і свобод усіх громадян, які проживають на території України, в тому числі права на вільне використання мови, свободу віросповідання та світогляду» [4]. У постанові ВРУ «Про Звернення Верховної Ради України до парламентів держав-гарантів безпеки України та міжнародних організацій» чітко формулюється позиція України про характер українсько-російських відносин. У зв'язку з військовими діями РФ проти України ВРУ звернулася до парламентів держав-сторін Будапештського меморандуму та міжнародних організацій, зокрема і РЄ, із закликом направити спеціальні моніторингові місії з метою ознайомлення з реальним станом справ в Україні: «Верховна Рада України запрошує ООН, ОБСЄ, Раду Європи, Європейський Союз, НАТО, СНД та інші зацікавлені міжнародні структури організувати виїзні засідання своїх органів в Україні» і таким чином продемонструвати солідарність з Українським народом та захистити суверенітет і територіальну цілісність України, адже «потурання військовим діям проти України може мати непоправні наслідки для всього світового миропорядку» [5].

Про те, що процес анексії Криму від самого початку перебував в полі зору Комітету Міністрів РЄ стало рішення, вироблене під час триденних дискусій 14 березня 2014 р., яким КМРС підтверджує відданість національних урядів держав-членів РЄ засадам сучасного міжнародного права, закріпленим у Статуті ООН та РЄ та наголошувала на імперативності дотримання територіальної цілісності та політичної незалежності України, гарантованої цими основоположними актами. У цьому зв'язку КМ закликав всі сторони конфлікту утримуватись від кроків, які б порушували ці принципи. Цим рішенням РЄ також привітала ініціативу Генерального секретаря внести питання про легітимність референдуму в АР Крим на розгляд Венеціанської комісії [6]. Цей авторитетний орган Ради Європи неодноразово давав оцінку положенням Конституції України, в тому числі тим, що визначають статус та повноваження АР Крим, а також процедуру проведення референдумів в Україні. Водночас, уже на момент ухвалення рішення РЄ розуміла, що намір самопроголошеної влади АР Крим провести 16 березня 2014 р. загальнокримський референдум всупереч вимог Конституції України викликає серйозну стурбованість держав-членів РЄ.

Чітко сформульована позиція РЄ була особливо важливою для України на тлі заяв МЗС РФ щодо Криму, оскільки РФ, так само, як і Україна є членом цієї міжнародної організації. Так, МЗС РФ виступило з вимогою визнати право Криму самостійно визначити свою долю, що українською стороною розуміється як ніщо інше «аніж черговою спробою підігнати хитке правове підґрунтя під здійснення акту агресії проти України відповідно до визначень Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) від 14.12.1974 р.» [7].

Референдум про статус Криму відбувся 16 березня 2014 р., 17 березня парламент Криму офіційно проголосив про його незалежність і звернувся до РФ із заявкою на вступ до її складу, того ж дня Президент РФ видав Указ про визнання Республіки Крим як суверенної і незалежної держави, а 18 березня Росія підписала із само-

проголошеними керівниками Криму договір про приєднання Республіки Крим і м. Севастополь до РФ на правах окремих суб'єктів. Наголосимо, що визнання відбулось всупереч висновкам Венеціанської комісії і з повним ігноруванням позиції КМРС, який висловлював «глибоке занепокоєння» з цього приводу [8]. ВР АРК, ухваливши постанову, порушила конституційний принцип територіальної цілісності України та вийшла за межі своїх повноважень, встановлених чинним законодавством України.

Низка подій, пов'язаних з проведенням російського референдуму в АРК потребувала реакції міжнародної спільноти, насамперед оцінок дії РФ як члена РЄ. Упродовж 19-20 березня 2014 р. на 1195 засіданні КМРС з урахуванням нових обставин розглянув ситуацію, яка склалася навколо військової окупації Росією АРК, та за підсумками тривалої і напруженої дискусії прийняв рішення. Під час дискусії, особливо увагу викликав виступ Постійного представника України в РЄ М. Точицького, який анексію АРК охарактеризував як «тяжкий міжнародний злочин, який тягне за собою міжнародно-правову відповідальність держави-агресора та кримінально-правову відповідальність фізичних осіб, причетних до його скоєння» [9].

Виступ представника України в РЄ став важливим змістовним елементом процесу формування політичного рішення РЄ стосовно анексії Криму. У своєму рішенні національні делегації держав-членів РЄ висловили свою солідарність з українською державою та народом України. Вони наголосили на необхідності вирішення існуючої кризової ситуації виключно мирними засобами, поважаючи територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України та ґрунтуючись на фундаментальних принципах міжнародного права. КМРС засудив факт проведення 16 березня в Автономній Республіці Крим місцевого референдуму, який суперечив законодавству України [10]. Як наголошувалось в ході засідання, підставою для засудження стало рішення Конституційного суду України від 14 березня 2014 р., яким Суд визнав постанову ВР АРК «Про проведення загальнокримського референдуму» неконституційною і відповідно нечинною. Очікуючи остаточного висновку Венеціанської комісії щодо легітимності референдуму в Криму, який буде затверджено 21-22 березня 2014 р., Комітет міністрів уже на даному етапі дав чіткий політичний сигнал про його невідповідність європейським демократичним нормам і принципам [11].

Держави-члени Ради Європи висловили жаль з приводу рішення Президента Росії В. Путіна підписати договір про включення АР Крим та міста Севастополь до складу Російської Федерації. У цьому контексті вони твердо нагадали про обов'язок всіх держав-членів, включаючи РФ, дотримуватись зобов'язань, що випливають із положень Статуту РЄ та інших договірних інструментів цієї міжнародної організації. Як відомо, до таких зобов'язань належать повага до територіальної цілісності одне одного та вирішення спорів мирними засобами. У рішенні була відзначена важливість тимчасових забезпечувальних заходів, застосованих Європейським судом з прав людини на підставі міждержавного позову,

який Україна подала проти РФ. Комітет міністрів закликав обидві сторони конфлікту невідкладно забезпечити дотримання припису Страсбурзького суду [12]. Враховуючи надзвичайну актуальність тих подій, що відбуваються в Україні як у регіональному, так і у глобальному вимірі, національні делегації домовились повернутись до їх обговорення на черговому засіданні Комітету міністрів Ради Європи.

Невдовзі, Венеціанська комісія РЄ на своєму 98 пленарному засіданні (21-22 березня 2014 р.) прийняла висновок щодо можливості організації та проведення ВР АРК референдуму про вхід до складу РФ або відновлення Конституції Криму 1992 р. У своєму висновку Венеціанська комісія чітко вказала, що Конституція України, як і інші конституції держав-членів РЄ, передбачає неподільність країни та не дозволяє проведення будь-якого місцевого референдуму про відділення від України, що виходить зі статей 1, 2, 73 та 157 Конституції України. Ці положення в поєднанні з главою X Конституції вказують, що ця заборона поширюється також на АРК, а Конституція Криму не дозволяє ВР АРК призначати такого роду референдум. Відповідно до Конституції України припустимим є лише проведення консультативного референдуму щодо збільшення автономії. Крім того, «обставини в Криму не дозволяють провести референдум у відповідності з європейськими демократичними стандартами», оскільки «будь-якому референдуму про статус території повинні передувати серйозні переговори між усіма зацікавленими сторонами. Такі переговори не відбулися» [13]. Така позиція Венеціанської комісії могла б виступити більш вагомим політичним інструментом впливу на РФ в разі, якщо б вона була офіційно оприлюднена до моменту проведення РФ протиправного референдуму в АРК.

У розвиток своєї політичної позиції, КМРС 3 квітня 2014 р. розглянув ситуацію в Україні в контексті військової агресії зі сторони РФ та за підсумками насиченої дискусії прийняв рішення. КМРС ще раз чітко заявив про незаконний характер референдуму, який відбувся в АРК і м. Севастополі 16 березня 2014 р., та протиправність анексії РФ цієї частини території України, які не можуть бути підставою для будь-якої зміни статусу АРК і м. Севастополь та їх державно-правової приналежності [14]. Цей документ містив чіткий політичний сигнал для Росії про те, у міжнародних відносинах не можна переходити межу, позначену сучасним міжнародним правом, оскільки за нею лежить шлях до самоізоляції та маргіналізації будь-якої країни, шлях за межі співдружності цивілізованих держав. Рішення КМРС ще раз нагадало усім державам-членам про необхідність неухильного дотримання зобов'язань у сфері захисту прав людини, встановлених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., та закликала причетні сторони невідкладно забезпечити дотримання припису Європейського суду з прав людини, виданого Страсбурзьким судом в рамках судового провадження за позовом «Україна проти Російської Федерації» (це був перший позов проти Росії, поданий 13 березня 2014 р., який стосувався анексії Криму та участі РФ у конфлікті на Донбасі) [15]. Цей припис встановлює обов'язок як України, так і Росії

утриматись від вжиття будь-яких заходів, зокрема воєнних дій, в результаті яких можуть бути порушені права цивільного населення, включаючи створення ризику для їх життя та здоров'я. Така вимога Суду, підтримана КМРС, набула особливої актуальності у світлі останніх фактів насильства та порушення прав української і кримсько-татарської громад Криму. Загалом, враховуючи надзвичайну актуальність «українського питання», національні делегації домовились здійснювати пильне спостереження за розвитком ситуації в Україні та відновити його обговорення на черговому засіданні Комітету міністрів Ради Європи [16].

ПАРЄ на сесії, що відбулася 7-11 квітня 2014 р., була повністю присвячена кризі в Україні та військовій агресії Росії проти неї. Особливо важливим було те, що комітет ПАРЄ вирішив винести на голосування пропозицію про тимчасове позбавлення РФ права голосу, хоча парламентарі висували пропозиції про припинення повноважень російської делегації. Делегація українського парламенту в ПАРЄ, де представлені різні політичні сили, порівняно з попередніми сесіями була згуртована в намаганні донести до інших парламентарів факт безпрецедентної агресії Росії проти України. Її позиція базувалася на тому, що сьогоднішній першочерговим завданням є демонстрація єдності у протистоянні російській інтервенції. Важливим моментом засідань сесії ПАРЄ було те, що делегати Грузії та Великої Британії зазначили, що РЄ запізнюється в реагуванні на виклики безпеки країн-членів Організації. Більше того, нинішня криза, пов'язана з інтервенцією Росії в Україну, стала можливою, зокрема, тому що у 2008 р. під час грузинсько-російського конфлікту Європа діяла за принципом *laissez-faire*, і залишила Росію безкарною [17].

Проблема військової агресії Росії та територіальної цілісності України стала й центральною темою візиту в Україну Голови КМРС, Віцепрем'єр-міністра, Міністра закордонних справ Бельгії Д. Рейндерса, який підтвердив відданість територіальній цілісності та суверенітету України, а також вказав на важливість дотримання режиму припинення вогню на Сході України, що розглядається як продовження виконання Мінських домовленостей [18]. Окремо проблема територіальної цілісності України розглядалася Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи, який 25 березня на своїй 26 сесії провів дебати щодо а ситуації в Україні та напади на її територіальну цілісність. Підсумком дебатів стало ухвалення Декларації Конгресу в якій було відкинуто легітимність референдуму у АРК. Представники муніципальних та регіональних органів всієї Європи наголосили, що референдум 16 березня 2014 р. не лише не відповідав національному та міжнародному законодавству, але був проведений без дотримання мінімальних демократичних гарантій, які мають дотримуватись при будь-якому голосуванні.

РЄ двічі позиціонувала своє ставлення до гуманітарної катастрофи в Україні. У червні 2014 р. Комітет ПАРЄ з питань міграції, біженців та переміщених осіб ухвалив Декларацію щодо гуманітарної ситуації в Україні у якій висловив занепокоєння щодо наслідків триваючого конфлікту для гуманітарної ситуації в Україні. Комітет

ПАРЄ наголосив, що переміщення значної кількості українського населення як з Криму, так і з південно-східних регіонів України має значний вплив на гуманітарну ситуацію країни в цілому. Згідно зі статистичними даними Верховного комісара ООН з питань біженців станом на середину червня загальна кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні досягло майже 46 тисяч, включаючи більше 11,5 тисяч переважно кримських татар, які залишили Крим після анексії Росією, та близько 8 тисяч жителів південно-східних регіонів [19]. Справжні цифри значно вищі, оскільки більшість з цих переміщених осіб не реєструються, покладаючись натомість на сприяння родичів або друзів. Населення України зазвичай демонструє зразкову гостинність щодо внутрішньо переміщених осіб, тоді як здатність держави захистити їх потерпає від недоликів та обмежень, тому в Україні існує «нагальна потреба у кращому скоординованому вирішенні на центральному рівні, зокрема у встановленні гармонізованих правил для реєстрації та сприяння внутрішньо переміщеним особам по всій країні» [20].

Вдруге, гуманітарна ситуація в Україні в умовах російської агресії стала предметом спеціальної політики РЕ у 2015 р. Спеціальною резолюцією ця міжнародна організація висловила стурбованість щодо триваючої нестабільної ситуації на деяких територіях Донецької та Луганської областей України та триваючим порушенням угоди з припинення вогню, підписаної 5 вересня у Мінську. «Особливе занепокоєння викликає пряме втручання Російської Федерації у виникнення та погіршення ситуації у цих регіонах України. Ситуація з усіма людьми, які страждають в ході цього конфлікту, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців, як і тих людей, що живуть на територіях, контрольованих проросійськими незаконними військовими формуваннями, особливо турбує» [21].

ПАРЄ схвально оцінила дії ВРУ щодо ухвалення 20 жовтня 2014 р. Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [22] і пов'язаного з ним законодавства з питань оподаткування та гуманітарної допомоги, напрацьованому у співпраці з Європейською комісією за демократію через право (Венеціанська Комісія). Водночас ПАРЄ «із задоволенням відзначає низку позитивних кроків, зроблених російськими органами влади у відповідь на збільшення потоку українських біженців після початку військових дій в південно-східній частині України, зокрема, прийняття рішень, що встановлюють спрощений порядок надання тимчасового притулку та дозволів на роботу для громадян України, що прибувають «за масових та термінових обставин» [23].

В умовах зростаючої кількості людей, які вважаються зниклими без вісти з обох сторін вій-

ськового конфлікту в Україні, ПАРЄ закликала всі сторони конфлікту повною мірою дотримуватися і виконувати положення щодо припинення вогню, передбачених Мінськими угодами від 5 та 19 вересня 2014 р., та утримуватися від застосування сили і насильства, особливо щодо цивільних осіб та цивільної інфраструктури; вжити заходів для ефективного захисту майна, залишеного ВПО, з метою забезпечення реституції такого майна у майбутньому; забезпечити безперешкодне постачання української та міжнародної гуманітарної допомоги людям на територіях, невідконтрольних уряду, та вжити всіх заходів, спрямованих на упередження блокування гуманітарної допомоги. Окремо ПАРЄ закликала відповідні органи української влади повністю дотримуватися міжнародних стандартів, визначених в Керівних принципах 1998 р. щодо питань внутрішньо переміщених осіб. Російські органи влади ПАРЄ закликала утримуватися від дестабілізації України та фінансування військової підтримки незаконним озброєним угрупованням та використовувати їхній вплив на них, щоб вони повністю дотримувались та впроваджували положення Мінських угод та гарантувати безпеку і дотримання прав всіх людей, які живуть в де-факто незаконно контрольованому Російською Федерацією Криму та забезпечити повне дотримання всіх обов'язків держави-окупанта у відповідності до міжнародного гуманітарного права та забезпечити невідкладний та безперешкодний доступ міжнародних моніторингових місій з прав людини до Кримського півострова.

Висновки і пропозиції. Загалом, КМРЕ з початку російської агресії ухвалив більше 10 рішень щодо ситуації в та навколо України, у якому підтвердив незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України у межах міжнародно визнаних кордонів. Проте, попри злагоджені дипломатичні зусилля в Женевському, Нормандському та інших форматах, Росія не виконує своїх зобов'язань щодо дотримання загальноєвропейських норм міжнародного права та вже досягнутих домовленостей: Крим залишається окупованим, а вимоги демократичної спільноти щодо припинення агресії, постачання зброї, техніки та живої сили терористам ігноруються Кремлем. Добрі наміри залишати двері відкритими для діалогу з керівництвом РФ лише провокують нові криваві терористичні акти в Україні.

Оскільки Російська Федерація досі здійснює свою агресію, то питання світової координації зусиль щодо припинення таких дій досі залишається відкритим. Вважаємо необхідним зосередити увагу на проблемах та перспективах із врегулювання конфлікту, виробленню підходів для подальшої деескалації та мирному закінченню бойових дій.

Список літератури:

1. Комітет Міністрів Ради Європи висловив солідарність з Україною та наголосив на повній повазі принципу територіальної цілісності, єдності та незалежності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/18432-komitet-ministriv-radi-jevropi-visloviv-solidarnisty-z-ukrajinoju-ta-nagolosiv-na-vazhливosti-vinajdennya-politichnogo-rishennya-dlya-vihodu-z-krizi>
2. Situation in Ukraine. 1192bis meeting – 26 February 2014 Item 1.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2014\)1192bis/1.2&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2014)1192bis/1.2&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

3. В.о. Міністра закордонних справ України Андрій Дещиця провів телефонну розмову з Генеральним секретарем Ради Європи Торбйорном Ягландом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/18809-vo-ministra-zakordonnih-sprav-ukrajini-andrij-deshhicya-proviv-telefonnu-rozmovu-z-generalnim-sekretarem-radi-jevropi-torbyornom-jaglandom>
4. Про Заяву Верховної Ради України. Постанова ВРУ від 2 березня 2014 р. № 844-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 12. – Ст. 212.
5. Про Звернення Верховної Ради України до парламентів держав-гарантів безпеки України та міжнародних організацій. Постанова ВРУ від 2 березня 2014 р. № 845-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 12. – Ст. 213.
6. Комітет Міністрів Ради Європи висловив занепокоєння у зв'язку із наміром АР Крим провести місцевий референдум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/19520-komitet-ministriv-radi-jevropi-visloviv-zanepokojennya-u-zv'jazku-iz-namirom-provesti-micevij-referendum-v-ar-krim>
7. Реакція МЗС України на заяву МЗС РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/19869-reakcija-mzs-ukrajini-na-zajavu-mzs-rf>
8. Оцінка аргументації Російської Федерації щодо приєднання Автономної республіки Крим. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1751/>.
9. Резюме виступу Постійного представника України в Раді Європи Миколи Тоочицького на 1195-у засіданні КМРС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/about-mission/head/speeches/2178-rezume-vistupu-postijnogo-predstavnika-ukrajini-v-radi-jevropi-mikoli-tochicykogo-na-1195-u-zasidanni-kmre>
10. Situation in Ukraine. 1195th meeting – 19 and 20 March 2014. Item 1.7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2014\)1195/1.7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2014)1195/1.7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
11. Комітет Міністрів Ради Європи засудив проведення референдуму в АР Крим, вказавши на його незаконність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/20287-komitet-ministriv-radi-jevropi-zasudiv-provedennya-referendumu-v-ar-krim-vkazavshi-na-yogo-nezakonnisty>
12. Situation in Ukraine. 1195th meeting – 19 and 20 March 2014. Item 1.7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2014\)1195/1.7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2014)1195/1.7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
13. Opinion on «Whether the decision taken by the supreme council of the autonomous Republic of Crimea in Ukraine to organize a referendum on becoming a constituent territory of the Russian Federation or restoring Crimea's 1992 constitution is compatible with constitutional principles» adopted by the Venice Commission at its 98th Plenary Session (Venice, 21-22 March 2014) on the basis of comments by Mr Peter PACZOLAY (Honorary President, Hungary) Ms Hanna SUCHOCKA (Member, Poland) Mr Evgeni TANCHEV (Member, Bulgaria) Mr Kaarlo TUORI (Member, Finland) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)002-e)
14. Situation in Ukraine. 1196th meeting – 2-3 April 2014. Item 1.8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2014\)1196/1.8&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2014)1196/1.8&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
15. Прес-реліз щодо розгляду Євровпейським судом з справ людини справи «Україна проти Російської Федерації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kirgizia.mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/736-pres-reliz-shhodo-rozglyadu-jevrovpejskim-sudom-z-sprav-lyudini-spravi-ukrajina-proti-rosijskoji-federaciji>
16. Situation in Ukraine. 1196th meeting – 2-3 April 2014. Item 1.8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2014\)1196/1.8&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2014)1196/1.8&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
17. Квітнева сесія Парламентської Асамблеї Ради Європи: різке засудження анексії Криму та призупинення права голосу делегації Російської Федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1116
18. Голова Комітету міністрів Ради Європи підтвердив відданість територіальній цілісності та суверенітету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/31247-golova-komitetu-ministriv-radi-jevropi-pidtvirdiv-viddanisty-teritorialnij-cilisnosti-ta-suverenitetu-ukrajini>
19. Кількість вимушених переселенців в Україні досягла 46 тисяч – ООН [24.06.2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/932474-kilkist-vimushenih-pereselentsiv-v-ukrajini-dosyagla-46-tisyach-oon.html>
20. Декларація Комітету ПАРС з питань міграції, біженців та переміщених осіб ухвалив щодо гуманітарної ситуації в Україні. Страсбург, 24 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/1970_decl_\(24-06-14\).htm](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/1970_decl_(24-06-14).htm)
21. Гуманітарна ситуація: українські біженці і переміщені особи. Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція (2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/2004_rez_2028\(2015\).htm](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/2004_rez_2028(2015).htm)
22. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. № 1. – Ст. 1.
23. Гуманітарна ситуація: українські біженці і переміщені особи. Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція (2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/2004_rez_2028\(2015\).htm](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/2004_rez_2028(2015).htm)

Михалюк Н.Ю.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ПОЛИТИКА СОВЕТА ЕВРОПЫ ОТНОСИТЕЛЬНО АГРЕССИИ РОССИИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье отображены основные положения политики Совета Европы по поддержке Украины в вопросе российской агрессии. Выявлено поддержку Украины в вопросе аннексии Крыма, развития сепаратистских настроений и боевых действий в Донецкой и Луганской областях. Рассмотрены основные заявления и декларации Совета Европы, стран-членов организации. Проанализированы международные последствия действий Российской Федерации. Сосредоточено внимание на общих действиях Украины и СЕ по реализации единой реакции мирового сообщества на недопустимую политику РФ.

Ключевые слова: политика Совета Европы, агрессия России, аннексия, война, ПАСЕ, КМСЕ, Украина.

Mykhaliuk N.J.

Lesya Ukrainka East-European National University

THE POLICY OF THE COUNCIL OF EUROPE ON RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE

Summary

The article provides the main activities of the policy of the Council of Europe to support Ukraine on Russian aggression. The paper revealed support of Ukraine on Crimea annexation, development of separatist feelings and warfare in Donetsk and Lugansk regions. The article reviewed key statements and declarations and of the Council of Europe and state-members. It is analyzed the international consequences of actions of the Russian Federation. Author focused attention on joint actions of Ukraine and the Council of Europe on a uniform reaction of the international community to unacceptable policy of Russian Federation.

Keywords: politics of the Council of Europe, RF aggression, annexation, war, PACOE, CMCOE, Ukraine.

УДК 32.019.52

СТАН ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Почта А.М., Лапка В.С., Маскевич О.Л.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Розглянуто теоретичні основи формування політичної свідомості громадян. Визначено особливості формування політичної свідомості, фактори впливу на її розвиток в Україні. Висвітлено основні проблеми, що відбуваються в свідомості мас на сучасному етапі. Проаналізовані особливості формування нової системи цінностей та пріоритетів у свідомості громадян. Висвітлено сучасний стан свідомості українців, проблеми та напрями подальшого розвитку.

Ключові слова: політична свідомість, політична культура, політична психологія, менталітет, віра, політична активність, політична криза.

Постановка проблеми. Політична свідомість характеризує всю сукупність духовних утворень, що визначають здатність людини існувати у політичній сфері, взаємодіяти з органами управління, нести відповідальність за реалізацію прав і свобод. Сучасній політичній свідомості України притаманний низький ступінь довіри населення до державних інститутів влади, включаючи судову гілку влади, ігнорування законних способів розв'язання конфліктів, переважання емоційних регуляторів у політичній діяльності. За таких умов необхідним є компетентний аналіз та постійний моніторинг як політичної свідомості суспільства загалом, так і окремих його верств та громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування політичної свідомості, а також розвитку політичної культури за радянських часів займалися відомі дослідники, серед яких перш за все слід назвати М. Михальченка, П. Сергієнка, О. Уледова та ін. Розпад Радянського Союзу, проголошення незалежності України активізує дослідницький інтерес до зазначеної проблеми. У світ виходять роботи В. Воловика, В. Воронкової, М. Жулинського, В. Кременя, М. Люзняк та ін., що прямо або опосередковано торкаються проблеми політичної свідомості. Різним її аспектам присвячені дисертаційні праці філософського напрямку (Л. Данилюк, В. Додінова,) політологічного (Д. Арабаджієв, І. Жда-